

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ และความต้องการ การประเมินหลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ตามทัศนะของผู้บริหาร และ/หรือผู้รับนิเทศอบหลักสูตร สาขาพยาบาลศาสตร์ หน่วยงานมหาวิทยาลัย
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการประเมินหลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร และ/หรือผู้รับนิเทศอบหลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 5 หลักสูตร ใช้ประชากรทั้งสิ้น 115 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ก่อนนำไปใช้ได้นำไปทดลองใช้กับอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปส่งแก่ผู้ตอบแบบสอบถามในกรุงเทพมหานคร ควบคุมตนเอง และส่งไปทางไปรษณีย์แก่ผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนภูมิภาค ให้ผู้ช่วยวิจัย เก็บรวบรวมส่งกลับคืนมาทางไปรษณีย์ ได้แบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 102 ฉบับ คัดเลือก

ฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออก 7 ฉบับ เหตุเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ได้ 95 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 82.62

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้เครื่อง คำนวณหาการร้อยละ และคะแนนเฉลี่ย ข้อมูลส่วนตัววิเคราะห์ที่โดยแสดงการร้อยละ สภาพการณ์ การประเมินหลักสูตรตามแนวความคิดของผู้บริหาร และ/หรือผู้รับผิดชอบหลักสูตร แสดงการร้อยละ และคะแนนเฉลี่ยของข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพคณาการประเมินหลักสูตรของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นทั้งผู้บริหารและผู้รับผิดชอบหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการประเมินหลักสูตรพอสมควร คือ ร้อยละ 51.57 ส่วนผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านการประเมินหลักสูตรเลย มีเพียงร้อยละ 4.21

2. ผู้บริหาร และ/หรือผู้รับผิดชอบหลักสูตรส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.52 เป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางด้านการประเมินหลักสูตรมาก่อน ร้อยละ 22.11 เคยได้รับการอบรม 1 ครั้ง ผู้ที่เคยได้รับการอบรมเกินกว่า 3 ครั้ง มีร้อยละ 5.26

ตอนที่ 2 สภาพการณ์การประเมินหลักสูตรวิทยาลัยการศึกษาศรบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาล ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีดังต่อไปนี้คือ

1. สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ทำการประเมินหลักสูตรวิทยาลัยการศึกษาศรบัณฑิตครั้งสุดท้ายเมื่อประมาณ 1-3 ปีมาแล้ว เป็นจำนวนร้อยละ 80 ที่เคยทำการประเมินเมื่อ 10 กว่าปีมาแล้ว มีเพียงร้อยละ 3.15

2. ในการประเมินหลักสูตรสถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ได้มีการกำหนดแผนและเป้าหมายการดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงร้อยละ 63.15 ส่วนที่ไม่มีการกำหนดแบบและเป้าหมายการดำเนินงานที่แน่นอน มีจำนวนร้อยละ 17.89

3. ผู้รับผิดชอบในการประเมินหลักสูตรของสถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ คือ กรรมการวิชาการระดับคณะฯ คิดเป็นร้อยละ 32.63 รองลงมา ร้อยละ 31.57 และ 26.31 คือ กรรมการประเมินและพัฒนาหลักสูตรของคณะฯ และภาควิชา
4. ผู้ริเริ่มการประเมินหลักสูตรในสถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.63 คือ กรรมการวิชาการหรือกรรมการหลักสูตร ที่มีบทบาทในการริเริ่มประเมินหลักสูตรน้อยที่สุด คือ นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.26
5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในสถาบันการศึกษาพยาบาล ส่วนใหญ่ เริ่มต้นจากการประเมินหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 64.21 อีกร้อยละ 24.21 , 22.10 และ 8.42 เป็นการศึกษาสมรรถภาพที่ต้องการของผู้ที่จะสำเร็จการศึกษา ทำการวิจัยสภาพปัญหาและความต้องการ ของสังคม และพิจารณาความพร้อมของบุคลากร
6. การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2521-2525) สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ ปรับปรุงโครงสร้าง เนื้อหาและรายละเอียดของหลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 81.05 ร้อยละ 71.57 , 58.94 และ 55.78 ปรับปรุงการเรียนการสอนในหลักสูตร ปรับปรุงการประเมินผลการเรียนในหลักสูตร และปรับปรุงคำอธิบายของรายวิชา
7. องค์ประกอบที่ทำให้สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมาก คิดเป็นร้อยละ 62.10 คือ สภาพของสังคมปัจจุบัน รองลงมา ร้อยละ 60.00, 53.68 และ 51.57 คือ ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของตลาด หรือผู้ใช้บัณฑิต และความก้าวหน้าของวิทยาการด้านนี้ ส่วนองค์ประกอบที่ทำให้สถาบันการศึกษาพยาบาลเสนอหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ โดยส่วนรวมเดือนโยบายจากระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 31.57 รองลงมาคือ ความต้องการของตลาด ความก้าวหน้าของวิทยาการด้านนี้ และการที่มีคณาจารย์ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 27.36, 21.05 และ 18.94

8. ก่อนการปรับปรุงหลักสูตร เดิมหรือ เสนอหลักสูตร สาขาวิชาใหม่ สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 ทำการประเมินหลักสูตร อีกร้อยละ 8.42 ไม่ทำการประเมิน เรื่องที่ทำการประเมินมาก ร้อยละ 68.42 คือ การเรียนการสอนในหลักสูตร รองลงมา ร้อยละ 67.36 เท่ากันคือ ประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ความเหมาะสมของ เนื้อหาและโครงสร้าง และร้อยละ 54.73 ประเมินความต้องการของนักศึกษา ส่วนการประเมิน ก่อนการเสนอหลักสูตร สาขาวิชาใหม่ สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ยังไม่ไ้ทำ เท่าที่เท่ากัน คือ ประเมินความต้องการมีบัณฑิตในสาขาวิชานั้น ความเหมาะสมของเนื้อหาโครงสร้าง และ คุณภาพของบัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 18.64 และ 8.42

9. วิธีการที่สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ใช้ในการประเมินหลักสูตร มากที่สุด คือ การจัดประชุมอาจารย์ในภาควิชา คิดเป็นร้อยละ 75.78, 38.32, 32.63 และ 23.15 เป็นการวิเคราะห์จากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ การสอบถามจากบุคคลที่ เกี่ยวข้อง และนโยบายจากผู้นบังคับบัญชา

10. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินหลักสูตรที่สถาบันการศึกษา พยาบาลส่วนใหญ่ใช้กันอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง คือ แบบสอบถาม ($\bar{X} = 3.24$) แบบประเมิน อาจารย์ ($\bar{X} = 2.63$) ที่ใช้อยู่ในเกณฑ์น้อย คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร ($\bar{X} = 2.49$) และแบบสัมภาษณ์ ($\bar{X} = 2.01$)

11. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร สถาบันการศึกษาพยาบาล ส่วนใหญ่เก็บข้อมูลจากแหล่งต่อไปนี้ ในเกณฑ์ปานกลาง คือ จากนักศึกษา ($\bar{X} = 3.52$) และ อาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 3.50$) ที่อยู่ในเกณฑ์น้อย คือ ผู้รับบริการและประชาชน ($\bar{X} = 2.10$)

12. ในการประเมินหลักสูตร สิ่งที่สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ คำนึงถึงอยู่ในเกณฑ์มาก คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.76$) ปรัชญาการศึกษา ของสถาบัน ($\bar{X} = 3.62$) ที่อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง คือ คุณภาพของบัณฑิต ($\bar{X} = 3.54$) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ($\bar{X} = 3.36$) ข้อสังเกตคือโดยส่วนรวมและในเกือบ ทุกสถาบัน คำนึงถึงรูปแบบต่างๆในการประเมินหลักสูตร เป็นลำดับสุดท้าย หรือน้อยที่สุด

13. ผลการประเมินหลักสูตรที่ได้รับ สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่นำไปใช้ในเกณฑ์ปานกลาง คือ ใช้ในการปรับปรุงเนื้อหาสาระในรายวิชา ($\bar{X} = 3.49$) ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร ($\bar{X} = 3.46$) ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.45$)

14. สถาบันการศึกษาพยาบาล ส่วนใหญ่พัฒนาอาจารย์ผู้สอนในตำแหน่งที่สอนในเกณฑ์ปานกลาง คือ จัดสัมมนาทางวิชาการ เฝ้าระวังส่งอาจารย์ไปปฏิบัติงานที่สถาบันอื่น ($\bar{X} = 3.15$) จัดอบรมเป็นระยะ ๆ ($\bar{X} = 3.05$) จัดบริการเอกสารให้ศึกษาค้นคว้า ($\bar{X} = 2.97$)

15. การพัฒนาอาจารย์ผู้สอนในตำแหน่งเทคนิคการสอนและการประเมินผลการเรียนที่สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง คือ จัดอบรมเป็นระยะ ๆ ($\bar{X} = 3.19$) จัดสัมมนาทางวิชาการ ($\bar{X} = 3.09$) จัดบริการเอกสารให้ศึกษาค้นคว้า ($\bar{X} = 3.01$) ส่งอาจารย์ไปปฏิบัติงานที่สถาบันอื่น ($\bar{X} = 2.79$)

16. ความเหมาะสมของวิธีการประเมินหลักสูตรที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ยังไม่เหมาะสมถึงร้อยละ 57.89 ส่วนที่เห็นว่าเป็นที่ เหมาะสมแล้ว มีร้อยละ 30.52

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และความต้องการการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์

3.1 ปัญหาและอุปสรรค ส่วนใหญ่สถาบันการศึกษาพยาบาล ประสบปัญหาในเกณฑ์ปานกลาง คือ บุคลากรขาดความรู้และประสบการณ์ ($\bar{X} = 3.04$) รองลงมา คือ งบประมาณการประเมินหลักสูตรไม่เพียงพอ ($\bar{X} = 2.53$) ส่วนปัญหาที่อยู่ในเกณฑ์น้อย คือ อาจารย์ในคณะฯไม่ให้ความร่วมมือ ($\bar{X} = 2.03$) ผู้บังคับบัญชาไม่ให้ความร่วมมือ ($\bar{X} = 1.77$)

3.2 ความต้องการให้มีการประเมินหลักสูตรที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ผู้บริหาร และ/หรือผู้รับนิเทศหลักสูตรในสถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.47

ต้องการให้มีการประเมิน ส่วนน้อยเพียงร้อยละ 13.68 ที่ไม่ต้องการให้ทำการประเมิน

ผู้ที่ต้องการให้ทำการประเมินให้เหตุผลว่า เพื่อจะให้พบจุดบกพร่อง จะได้แก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการณ์ เป็นแนวทางให้มีการปรับหลักสูตร วิชาที่พยาบาลให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทั้งยังจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และคณาจารย์มีความตื่นตัวทำการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ

ผู้ที่ไม่ต้องการประเมินให้เหตุผลว่า เพียงใดทำการปรับปรุงหลักสูตร เมื่อไม่นานมานี้ ต้องการจะทดลองใช้ไปสักระยะหนึ่งก่อน การประเมินที่ทำกันอยู่ยังไม่ครบถ้วน และไม่ได้นำผลมาใช้เท่าที่ควร

นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินการประเมินหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารและ/หรือผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องการความช่วยเหลือในความรู้ ความเข้าใจวิชาการในการประเมินหลักสูตร หรือจัดให้มีการอบรมเรื่องการประเมินและพัฒนาหลักสูตรให้กับคณาจารย์ในสถาบัน ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือการประเมินที่เหมาะสม สามารถปรับใช้ในหลาย ๆ สถานการณ์ จัดสรรงบประมาณสำหรับการประเมินหลักสูตรอย่างพอเพียง รวมทั้งจัดสรร เวลาให้กับผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินหลักสูตรให้เหมาะสมด้วย

ส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้บริหารและ/หรือผู้รับผิดชอบหลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิตพยาบาล ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า ควรมีเกณฑ์กลางในการประเมินหลักสูตร เพื่อให้ทุกสถาบันดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน การประเมินควรทำอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทุก 1 ปี หรือทุก 3 ปี โดยเริ่มจากรายวิชา ภาควิชา และระดับคณะฯ การประเมินหลักสูตร ควรทำให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะจากบัณฑิต ผู้ใช้บริการหรือประชาชน ควรให้มีการพิจารณาปัญหาาร่วมกันระหว่างสถาบันที่จัดสอนหลักสูตรระดับเดียวกัน เพื่อลดความแตกต่างระหว่างสถาบันและปรับหลักสูตร วิชาที่พยาบาลให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่า สถานภาพกานการประเมินหลักสูตร ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ซึ่งเป็นผู้บริหารและผู้รับผิดชอบหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ด้านการประเมินหลักสูตรพอสมควร และเคยได้รับการอบรมมาก่อนเป็นบางส่วน แต่ก็ยังมีหลายท่านรายงานว่าไม่มีความรู้ด้านการประเมินหลักสูตร เลยและไม่เคยได้รับการอบรมมาก่อน การที่เป็นเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ได้รับการเลื่อนขั้นขึ้นมาโดยใช้ระบบอาวุโส (กฎุ โรจนะสิริ 2516) บางท่านก็ได้รับการศึกษาเพิ่มเติม แต่บางท่านก็ไม่ได้รับการศึกษาเพิ่มเติม จึงอาจเป็นไปได้ที่หลายท่านจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องค่อนข้างใหม่ เช่น เรื่องการประเมินหลักสูตรนี้

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์นั้น ผลการวิจัยเป็นที่น่าสนใจและอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษา พบว่า สถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลส่วนใหญ่ทำการประเมินหลักสูตรของตนเมื่อประมาณ 1-3 ปีมาแล้ว ถึงร้อยละ 80 แสดงว่าสถาบันส่วนใหญ่ต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินหลักสูตร และไม่ได้ละเลยที่จะทำการประเมินหลักสูตรของตนเลย จากการศึกษาดังผู้ริเริ่มการประเมินหลักสูตร พบว่า ผู้ริเริ่มส่วนใหญ่ได้แก่กรรมการหลักสูตรและกรรมการวิชาการ อธิบายได้ว่า กรรมการเหล่านี้คงจะเป็นผู้มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่มากกว่าอาจารย์อื่นในคณะฯ และคงจะได้มีการติดต่อกับสถาบันอื่น ได้ทราบข่าวการเคลื่อนไหวของหลักสูตรในวงการวิชาชีพบ้าง จึงมักจะเป็นผู้ริเริ่มการประเมินหลักสูตรในสถาบันของตน

2. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2525 จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ทำการปรับปรุงโครงสร้าง เนื้อหา รายละเอียดของหลักสูตร อธิบายได้ว่า เพราะสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีวิทยาการก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 5 ปีมานี้ นับตั้งแต่องค์การอนามัยโลก (WHO ประกาศนโยบายเรื่องสาธารณสุขมูลฐาน หรือ Primary Health Care (สายหยุด ทุมวิภาต 2526: 1) และได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2543 เป็นปีที่ประชาชนทั่วโลกมีสุขภาพอนามัยในระดับที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่าง

เป็นประโยชน์ต่อสังคม (สาลี เปลี่ยนบางช้าง 2526: 1) ประเทศสมาชิก 140 ประเทศ ต่างก็ยอมรับนโยบายนี้ และต่างก็กำหนดเป้าหมาย นโยบายกลวิธีและการดำเนินงานของตนไว้ ตามความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศสมาชิกของ องค์การอนามัยโลกที่ได้ยอมรับนโยบายนี้มาปฏิบัติด้วย และในการพัฒนาการสาธารณสุขให้ได้ผล ตรงตามความมุ่งหมายจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายเกี่ยวกับ วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับทีมงานสาธารณสุขของบุคคลตลอดเวลา การจะผลิต บุคลากรพยาบาลให้ตรงกับความต้องการของสังคมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพ ให้มีโครงสร้าง เนื้อหาและรายละเอียดต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นไปของสังคมในขณะนั้น

3. จากการวิจัยพบว่า สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ทำการประเมินหลักสูตร ก่อนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยทำการประเมินเรื่องการเรียนรู้การสอนในหลักสูตร ก่อน อธิบายได้ว่า เพราะการเรียนรู้การสอนเป็นเครื่องมือการถ่ายทอดเนื้อหา รายละเอียด ต่าง ๆ ของหลักสูตรไปสู่ผู้เรียน ถึงแม้ว่าเนื้อหาสาระในหลักสูตรจะดีปานใด แต่หากเครื่องมือ การถ่ายทอดไม่มีประสิทธิภาพ หลักสูตรนั้นก็คงจะดีครบถ้วนไปไม่ได้ การประเมินการเรียนรู้ การสอนจึง เป็นวิธีการที่จะทำให้ทราบถึงข้อดีข้อเสียในการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการแก้ไขที่ถูกต้อง เหมาะสม เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือการประเมินการเรียนรู้การสอนทำได้สะดวกและไม่ซับซ้อน มากนักเมื่อเทียบกับการประเมินอย่างอื่น ๆ

ส่วนทางค้นวิธีการประเมินหลักสูตร พบว่า สถาบันส่วนใหญ่ใช้วิธีจัดประชุมอาจารย์ ในภาควิชา อธิบายได้ว่าเพราะอาจารย์เป็นผู้ดำเนินการใช้หลักสูตรในการ เรียนการสอนประจำวัน ย่อมเป็นผู้ประสบปัญหาโดยตรง ข้อคิดเห็นจากอาจารย์จึงน่าจะมีประโยชน์ต่อการประเมิน เป็นอย่างยิ่ง และการจัดประชุมอาจารย์ก็สามารถทำได้ง่ายสะดวก เพราะอยู่ภายในสถาบัน เดียวกัน

4. ผลจากการศึกษาถึง เครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินหลักสูตร พบว่า สถาบันส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล อธิบายได้ว่า เพราะ แบบสอบถามมีข้อได้เปรียบมากกว่าเครื่องมือชนิดอื่น (Lewy 1979: 212-214)

กล่าวคือ มีความสะดวกในการส่งและรับ ผู้ส่งไม่จำเป็นต้องคอยพบตัวผู้ตอบคำถาม ผู้ตอบคำถามมีเวลาดิคคำถาม สามารถตอบคำถามที่ผู้ตอบอาจไม่ต้องการ เปิดเผยตัวเอง การตั้งคำถามก็อาจถามไถ่ครอบคลุมกว่าวิธีการอื่น ส่วนแหล่งข้อมูลที่ผู้ใช้ในการประเมินหลักสูตร พบว่าสถาบันส่วนใหญ่เก็บข้อมูลจากนักศึกษา อธิบายได้ว่า เพราะนักศึกษาเป็นผู้เรียนรู้สิ่งที่หลักสูตรจัดไว้ให้ สิ่งที่นักศึกษาเรียนหรือเรียนอะไรบางอย่างจะเป็นคุณแนะนำไปสู่การประเมินหลักสูตรทั้งหมด (Bevis 1978: 217) การเก็บข้อมูลจากนักศึกษาจึงเป็นการเก็บจากคนท่อนที่น่าจะเชื่อถือได้ ทั้งยังสะดวกเพราะอยู่ในสถาบันเดียวกัน ส่วนผลการศึกษาด้านการนำผลการประเมินไปใช้ พบว่า สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงเนื้อหาสาระในรายวิชา อธิบายได้ว่า เพราะการปรับปรุงเนื้อหาสาระในรายวิชาเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก และเห็นผลเร็ว อาจทำได้เองโดยลำพังอาจารย์ผู้สอน โดยให้อยู่ในขอบเขตของวิชาที่กำหนดเท่านั้น

5. ผลจากการวิจัย พบว่า สิ่งที่สถาบันส่วนใหญ่คำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร อธิบายได้ว่า เพราะวัตถุประสงค์คือ เครื่องบ่งชี้ถึงผลรวมทั้งหมดที่จะได้รับจากหลักสูตร (Popham 1971: 575-579) หากวัตถุประสงค์ไม่ครอบคลุมหรือไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในขณะนั้น หลักสูตรนั้นก็อาจจะถูกมองว่าไม่เหมาะสมหรือไม่ทันต่อเหตุการณ์

6. ผลจากการศึกษา พบว่า การพัฒนาอาจารย์ผู้สอนในด้านเนื้อหาวิชาที่สอนที่สถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลส่วนใหญ่ปฏิบัติกันคือ จัดสัมมนาทางวิชาการและการส่งอาจารย์ไปปฏิบัติงานที่สถาบันอื่น อธิบายได้ว่า เพราะในแต่ละสถาบันมีอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ักประกอบกับในระยะ 10 ปีมานี้ วิชาชีพพยาบาลในประเทศไทยมีความเจริญรุดหน้าขึ้นอย่างมากาย จึงจะเห็นได้จากการที่มีอาจารย์พยาบาลผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ กันเพิ่มขึ้นมาก มีการขยายขอบเขตหน้าที่ของพยาบาล (ประสิทธิ์สวัสดิศิริภัก 2523: 7) และยกระดับการศึกษาวิชาชีพพยาบาลในหลายสถาบัน การจัดสัมมนาทางวิชาการ เป็นการแลกเปลี่ยนวิชาความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือการส่งอาจารย์ไปปฏิบัติงานที่สถาบันอื่น ก็เป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กับอาจารย์

มากยิ่งขึ้น อาจเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงเนื้อหาวิชาที่อาจารย์รับผิดชอบทำการสอนอยู่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ส่วนการพิจารณาอาจารย์ทางด้านเทคนิค วิธีสอน และการประเมินผล การเรียน ผลการวิจัยพบว่า สถาบันส่วนใหญ่จัดให้มีการอบรมเป็นระยะ ๆ อธิบายไว้ว่า เพื่อเป็นการกระตุ้นให้อาจารย์มีความตื่นตัวในการปรับปรุงตนเอง เพราะในการปฏิบัติงานสอน หากทำติดต่อกันเป็นเวลานานโดยไม่มีสิ่งใดแปลกใหม่เข้ามาที่แน่นอนให้บ้าง อาจารย์ผู้สอนก็อาจจะคิดว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติอยู่นั้นดีแล้ว และไม่ทราบว่ามีวิธีการใหม่ ๆ ที่ดีกว่าที่ตนรู้หรือปฏิบัติอยู่นั้นหรือไม่ การจัดอบรมให้กับอาจารย์บ้าง เป็นระยะ ๆ จะช่วยให้อาจารย์มีรูปร่างกว้างขวางขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และสามารถจัดให้ได้อย่างทั่วถึง โดยไม่สิ้นเปลืองมากนัก ดีกว่าที่จะให้อาจารย์เสียเวลาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากจะเสียเวลามากแล้ว อาจารย์บางท่านก็อาจไม่สนใจสิ่งแวดล้อมอันนอกเหนือจากงานประจำเฉพาะหน้า การจัดอบรมขึ้นภายในหน่วยงานจึงช่วยได้มากในการกระตุ้นให้อาจารย์ยังเกิดความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเอง อย่างน้อยก็เพื่อให้ทันกับอาจารย์อื่นที่ได้รับการอบรมพร้อมกันนั้น

ส่วนทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการประเมินหลักสูตร จากการศึกษาพบว่า สถาบันส่วนใหญ่ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้าน การประเมินหลักสูตร งบประมาณ สำหรับการประเมินหลักสูตร ไม่เพียงพอ วิธีการประเมินและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินไม่เหมาะสม ไม่มีเกณฑ์การประเมินที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งตรงกับปัญหาการประเมินหลักสูตรที่คอนเลย์ กล่าวไว้ (Conley 1973: 379-381) โดยเฉพาะทางด้านงบประมาณในการประเมิน กรอบแมน (Grobman 1971: 441) กล่าวไว้ว่า การประเมินเป็นงานที่มีราคาแพง โดยทั่วไปจำเป็นต้องได้รับเงินจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วย เพราะงานส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้เองต้องอาศัยบุคคลภายนอกด้วย ในสถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลของไทย การประเมินหลักสูตรยังเป็นของใหม่ ยังขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้ และไม่ให้มีการจัดสรรงบประมาณไว้สำหรับการนี้โดยเฉพาะ จึงยังคงมีอุปสรรคในการประเมินหลักสูตรอยู่มาก

การประเมินสภาวะแวดล้อม เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะช่วยการตัดสินใจปรับปรุงวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

1. สอบถามความต้องการของสังคม และชุมชนที่มีต่อวิชาชีพพยาบาล
2. พิจารณาแนวโน้มของวิชาชีพทางการพยาบาล การศึกษาระดับชาติ และเฉพาะท้องถิ่น
3. พิจารณาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาความเชื่อ วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและของคณะพยาบาลศาสตร์
4. ทำการตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรโดยอาศัยรากฐานจากรูปแบบของการพยาบาล (Nursing Model) และเลือกรูปแบบการพยาบาลที่สถาบันต้องการ เพื่อวางเป็นขอบข่ายของหลักสูตร

การประเมินตัวป้อน เป็นการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ และเครื่องมือที่ใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ข้อมูลที่ไ้จะต้องให้โครงสร้างการตัดสินใจในการปรับปรุงหลักสูตร สภาพปัจจุบันไม่มีการประเมินส่วนนี้ การประเมินควรเริ่มด้วยการสำรวจความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อมภายในสถาบัน เช่น คณาจารย์ นักศึกษา หน่วยกิตของระบบวิชาในหลักสูตร อาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์การสอน สถานที่ฝึกปฏิบัติ งาน การสำรวจอาจทำทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ข้อมูลที่ได้นำมาประกอบการตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หากมีงบประมาณและกำลังภายในระบบเพียงพอที่จะสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงได้

การประเมินกระบวนการ เป็นขั้นตอนที่จะให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในหลักสูตร ผลจากการศึกษาพบว่าสถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ทำการประเมินการเรียนการสอนโดยการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาและจากอาจารย์ผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นรูปแบบการประเมินที่เสนอขึ้นมาใหม่นี้ จะต้องเพิ่มการเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมงานที่นักศึกษาไปฝึกปฏิบัติ รวมทั้งผู้ช่วยหรือผู้รับบริการจากนักศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินในส่วนนี้ควรทำทั้งอย่างเป็นทางการ

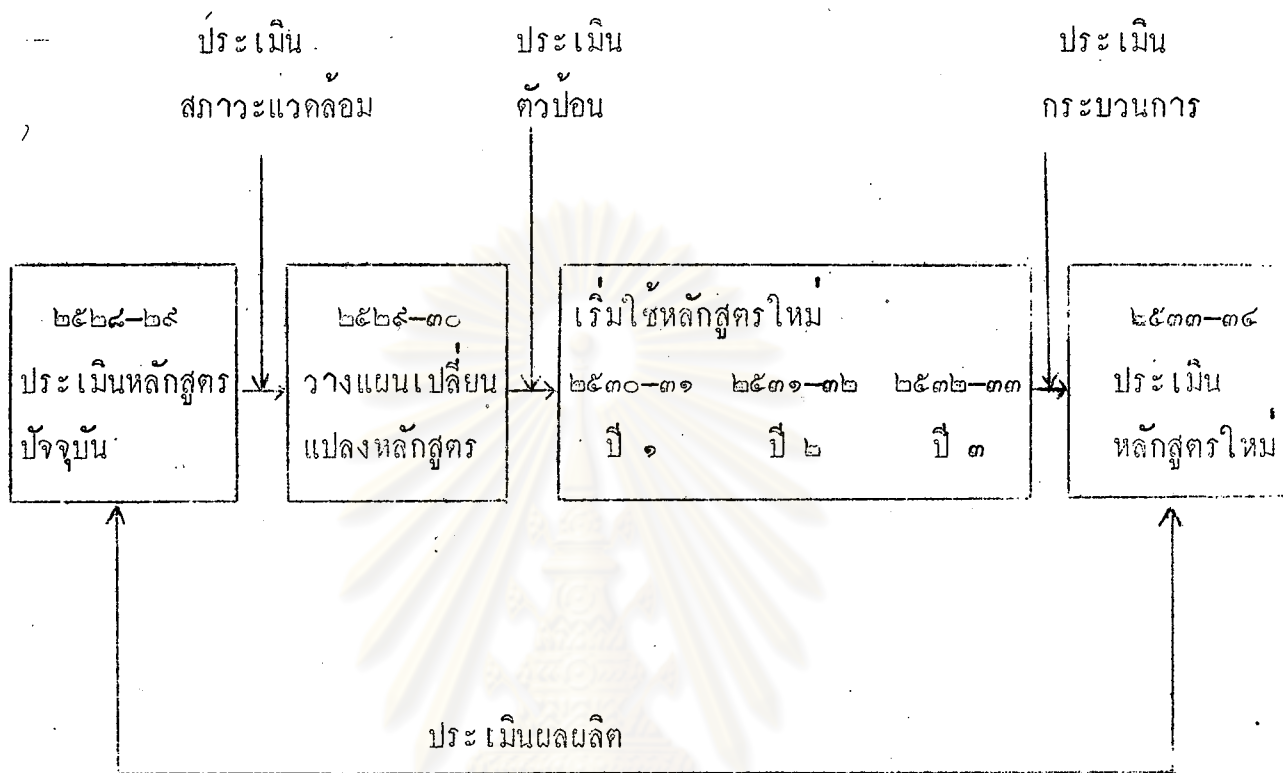
และไม่เป็นทางการ เช่น การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการพูดคุยปรึกษาปัญหา
ร่วมกัน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินนี้ ควรได้มีการทดลองใช้ และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม
ก่อนนำออกใช้จริง เพื่อให้ผลการประเมินมีความตรง และเชื่อถือได้

การประเมินผลผลิต การประเมินส่วนนี้เป็นการให้ข้อมูลรวมสรุป
(Summative) แก่นักการศึกษา ผู้บริหาร และผู้วางแผนหลักสูตร สำหรับประกอบ
การตัดสินใจที่จะใช้หลักสูตรต่อไปอีก หรือยกเลิกหลักสูตรไป การประเมินผลผลิตนี้ ผลจาก
การวิจัยพบว่าสถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ทำการประเมินอยู่ในเกณฑ์ต่ำและไม่ได้ทำ
สม่ำเสมอ การเก็บข้อมูลยังไม่ครอบคลุม ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการประเมินผลผลิตไว้
ดังนี้คือ

1. มีการแจกแจงข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการประเมินผลผลิตอย่างครบถ้วน
2. วางกรอบเวลาสำหรับการประเมินอย่างสมบูรณ์

ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการประเมินผลผลิตได้แก่ ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา
แต่ละคน เช่น อายุเมื่อจบการศึกษา คะแนนเฉลี่ยสะสมการประเมินของนักศึกษาเกี่ยวกับ
หลักสูตรภายหลังจากที่นักศึกษาสำเร็จการศึกษาไปแล้ว 1 ปี การประเมินพฤติกรรมควรประกอบ
วิชาชีพของนักศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ที่นักศึกษาไปทำงานด้วยภายหลังจากที่นักศึกษาสำเร็จไปแล้ว
1 ปี ข้อมูลต่าง ๆ ของนักศึกษาที่ได้จากการประเมินสอบเข้ารับการศึกษาระหว่างศึกษา
และภายหลังจากสำเร็จการศึกษา จะช่วยตัดสินใจประสิทธิผลของหลักสูตรในการเพิ่มพูนความรู้และ
ทักษะทางวิชาชีพ ข้อมูลเกี่ยวกับนี้จะถูกเก็บรวบรวมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อ
เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และตัดสินใจประสิทธิผลของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยคำนึงถึง
ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติวิชาชีพพยาบาลของผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร

การวางกรอบเวลา แสดงให้เห็นเหตุการณ์ ขั้นตอน และระยะเวลา
การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้การประเมินมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ตั้งแต่
การดำเนินงานต่อไปนี้

ผังการดำเนินงานประเมินหลักสูตร

ผลจากการประเมินทั้ง ๔ ขั้นตอนนี้ ผู้บริหารและ/หรือผู้รับผิดชอบหลักสูตร จะต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรของสถาบันตามความเหมาะสมด้วย จึงจะถือว่าเป็นการประเมินที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง